

Επιστήμη και Κοινωνία: Επιθεώρηση Πολιτικής και Ηθικής Θεωρίας

Τόμ. 10 (2003)

Διακυβέρνηση

Ted Benton, Ian Craib, Philosophy of social science. The philosophical foundations of social thought

Μιχάλης Σκομβούλης

doi: [10.12681/sas.712](https://doi.org/10.12681/sas.712)

Copyright © 2015, Μιχάλης Σκομβούλης

Άδεια χρήσης [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Σκομβούλης Μ. (2015). Ted Benton, Ian Craib, Philosophy of social science. The philosophical foundations of social thought. *Επιστήμη και Κοινωνία: Επιθεώρηση Πολιτικής και Ηθικής Θεωρίας*, 10, 281–283. <https://doi.org/10.12681/sas.712>

Ted Benton, Ian Craib, *Philosophy of social science. The philosophical foundations of social thought*, Palgrave 2001, 203 σελ.

Οι αλλαγές που έγιναν στο πεδίο της επιστημολογίας από τη δεκαετία του 1960, μετά την 'ιστορικοιστική' στροφή, είχαν αντίκτυπο και στο φιλοσοφικό πλαίσιο των κοινωνικών επιστημών. Το πλεονέκτημα του βιβλίου των Benton και Craib είναι ότι διατρέχει και συστηματοποιεί αυτό το φιλοσοφικό πλαίσιο, παρακολουθώντας παράλληλα τις σύγχρονες συζητήσεις ως τις εντελώς σημερινές απολήξεις τους. Μετά από μια σύντομη εισαγωγή, όπου σκιαγραφούν σ' ένα πρώτο επίπεδο τις σχέσεις φιλοσοφίας και επιστήμης, περνούν στην παρουσίαση των επιστημολογικών απόψεων για τις κοινωνικές επιστήμες, χωρίζοντας την ύλη τους σε εννέα κεφάλαια, το περιεχόμενο των οποίων θα παρουσιάσουμε εν συντομία.

Στα κεφάλαια 2, 3 και 4 έχουμε διαδοχικά την περιγραφή του θετικιστικού επιχειρήματος, την κριτική του και την αναφορά στις εναλλακτικές προτάσεις. Η θετικιστική προσέγγιση υπήρξε κυρίαρχη ως και τη δεκαετία του 1960. Η σταδιακή συνειδητοποίηση των μειονεκτημάτων του λογικού θετικισμού οδήγησε στη συνολική αμφισβήτησή του και στην εμφάνιση νέων προσεγγίσεων που είτε προϋπήρχαν αλλά βρισκονταν στο περιθώριο, είτε δημιουργήθηκαν λόγω αυτής της κρίσης. Την παρουσίαση αυτών των εναλλακτικών απόψεων έχουμε στο κεφάλαιο 4, που ξεκινάει με τη μαρξιστική παράδοση θεώρησης της επιστήμης, η οποία κληρονόμησε από τον Μαρξ την έντονα προβληματική αμφιρρέπεια ανάμεσα στην εμμονή στην επιστημονικότητα της θεωρίας του και στην ανάγκη κριτικής της ιδεολογίας που παρουσιάζεται ως επιστήμη. Μια αμφιρρέπεια την οποία προσπάθησε αργότερα να συμβιβάσει ο Althusser, που χρησιμοποιώντας τη γαλλική ιστορική επιστημολογία ανέπτυξε μια αντίληψη της επιστήμης ως κοινωνική πρακτική σεβόμενος παράλληλα την αυτονομία του αντικειμένου. Η γαλλική επιστημολογία γονιμοποίησε και την αγγλοσαξονική παράδοση, κυρίως όπως φαίνεται από το βιβλίο του Kuhn για τη δομή των επιστημονικών επαναστάσεων.

Είναι γεγονός ότι οι κοινωνικοί επιστήμονες διαπίστωσαν από πολύ νωρίς τη διαφορετικότητα του αντικειμένου τους και γι' αυτό αναζήτησαν ξεχωριστές μεθοδολογίες. Τα τρία επόμενα κεφάλαια (5, 6 και 7) αφιερώνονται στην ανάλυση αυτών των μεθοδολογιών. Μια τέτοια ανάλυση δεν θα μπορούσε παρά να αρχίζει με τις απόψεις του Max Weber, δηλαδή με τις μεθοδολογικές αποφάσεις του να ξεκινάει πάντοτε από τους ατομικούς δρώντες ανάγοντας σ' αυτούς τις κοινωνικές δομές (μεθοδολογικός ατομικισμός) και

να θεωρεί ως αντικείμενο της κοινωνιολογίας την κατανόηση του κοινωνικά προσανατολισμένου πράττειν, στο οποίο αποδίδεται νόημα από τη μεριά του φορέα του. Επιπλέον αναφέρονται οι τέσσερις τύποι πράττειν, ενώ το τελευταίο ζήτημα που θίγεται είναι πώς μπορεί να ερμηνευτεί η ένταση που υπάρχει στο έργο του Weber μεταξύ της απαίτησης για αξιολογική ουδετερότητα και της αξιακής συγκρότησης της επιστήμης.

Το έκτο κεφάλαιο αφορά την επιρροή των πολιτισμικών παραδόσεων και των ορίων που αυτές θέτουν στην κατανόηση των κοινωνικών πρακτικών. Ένας από τους πρώτους που έθεσε αυτό το ζήτημα ήταν ο Peter Winch, που όρισε τους διαφορετικούς πολιτισμούς ως μια σειρά από παίγνια, με εσωτερική λογική, τους κανόνες της οποίας πρέπει να ακολουθήσει κανείς, αν θέλει να κατανοήσει πώς η πραγματικότητα 'παράγεται' στα συγκεκριμένα πλαίσια. Άλλος σημαντικός στοχαστής, που απέδωσε ιδιαίτερη σημασία στις πολιτισμικές συνθήκες, είναι ο MacIntyre. Γι' αυτόν η ένταξη σε μια κοινότητα και η επαφή με τις αφηγήσεις που τη συνοδεύουν είναι ο μοναδικός τρόπος προσέγγισής της. Σε αρκετά διαφορετική προβληματική, αλλά με παρόμοια σκοποθεσία ως προς την κριτική της επιστημονικής αντικειμενικότητας, αναπτύσσονται και οι απόψεις του Gadamer. Η κατανόηση της πραγματικότητας εδώ γίνεται αναγκαστικά μέσω των 'προκαταλήψεων' που μας παρέχει η ιστορική παράδοση. Αυτό που προέχει είναι η σύλληψη της σχέσης του ατόμου με την ολότητα της παράδοσής του και η προσπάθεια επικοινωνίας μέσω του εντοπισμού κοινών σημείων και της λεγόμενης 'σύγκλισης οριζόντων'.

Τα τρία τελευταία μέρη είναι αφιερωμένα σε τρεις σύγχρονες τάσεις: τον κριτικό ρεαλισμό, τον φεμινισμό και τον μεταμοντερνισμό. Τα κύρια χαρακτηριστικά του κριτικού ρεαλισμού είναι η εξέταση της πραγματικότητας μέσω υπερβατολογικών επιχειρημάτων που θέτουν το ερώτημα για τους όρους δυνατότητάς της και η διάκριση μεταξύ 'αμετάβλητων' διαστάσεων, που υποδηλώνουν την υπαρξη του αντικειμένου ανεξάρτητα από το υποκείμενο και 'μεταβλητών', οι οποίες αναφέρονται στην επιστήμη ως κοινωνικά προσδιορισμένη δραστηριότητα. Οι φεμινιστικές θέσεις, που εκτίθενται στο ένατο κεφάλαιο, έχουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον μια και το ερώτημα για τον ρόλο του φύλου στη συγκρότηση των επιστημονικών αντιλήψεων μπορεί να οδηγήσει σε σημαντική αμφισβήτηση 'αυτονόητων' απόψεων.

Το τελευταίο κεφάλαιο ασχολείται με την πρόκληση που συνιστούν ο μεταδομισμός και ο μεταμοντερνισμός. Διερευνάται πώς οι αυστηρές αξιώσεις επιστημονικότητας του δομισμού μετατρέπονται στα μεταδομιστικά

πλαίσια σε παραγωγή του υποκειμένου από τους Λόγους και την εξουσία (Foucault), σε κυριαρχία της ρητορικής επί της λογικής και σε συνεχή μετατόπιση του νοήματος (Derrida).

Το βιβλίο κλείνει μ' ένα συμπερασματικό μέρος, όπου εκφράζεται και η άποψη των συγγραφέων για τη σημερινή κατάσταση της συζήτησης: Μια δέσμευση ενάντια σε θετικιστικές προσεγγίσεις που απορρίπτουν την αναφορά στην κοινωνική διάσταση της γνώσης, με μια παράλληλη υπεράσπιση της σημασίας του φιλοσοφικού επιχειρήματος απέναντι στις αυτοαναϊρούμενες και ισοπεδωτικές μεταμοντέρνες κριτικές θεωρούμε ότι συνοψίζει τη θέση τους.

Μιχάλης Σκομβούλης

Jochen Blaschke (ed.), *Multi-level discrimination of Muslim women in Europe*, Edition Parabolis, Berlin 2000, 542 σελ.

Το πρόβλημα των διακρίσεων σε βάρος μουσουλμάνων γυναικών που ζουν σε χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης είναι αυτό που απασχολεί τους συγγραφείς του συλλογικού αυτού τόμου. Οι μελέτες που περιλαμβάνονται αναφέρονται σε χώρες όπως η Γερμανία, η Δανία, η Μ. Βρετανία, η Ιταλία και η Ισπανία. Η επιλογή αυτών των χωρών στηρίχτηκε, περισσότερο, στον μεγάλο αριθμό μουσουλμάνων που ζει σ' αυτές τις χώρες, όπως επίσης και στην ύπαρξη εμπειρικών ερευνών σε μια διάρκεια χρόνου που επιτρέπει τη συναγωγή σοβαρών συμπερασμάτων. Η υπόθεση εργασίας από την οποία οι συγγραφείς εκκινούν είναι ότι οι μουσουλμάνες γυναίκες στην Ευρώπη ανήκουν σε μια ομάδα η οποία υφίσταται πολλαπλές διακρίσεις. Αυτές οι διακρίσεις οφείλονται κυρίως στο γεγονός ότι είναι μουσουλμάνες και ζουν σε ένα συγκεκριμένο περιβάλλον, το οποίο λόγω θρησκείας και παράδοσης δεν αναγνωρίζει στη γυναίκα τα δικαιώματα που της αναγνωρίζει ο δυτικός πολιτισμός. Για να αναδείξουν τη θέση των μουσουλμάνων γυναικών στις δικές τους, περισσότερο κλειστές κοινωνίες και τις αιτίες των διακρίσεων, ερευνούν συστηματικά τον βίοκόσμο όσο και την ατομική ιστορία των γυναικών που έχουν εντάξει στο ερευνητικό τους δείγμα. Εκείνο που η έρευνα αυτή εξ αρχής δείχνει είναι ότι οι διακρίσεις σε βάρος αυτών των γυναικών δεν περιορίζονται στον δικό τους κλειστό κόσμο, αλλά εκδηλώνονται και στον εξωτερικό τους κόσμο: στον χώρο εργασίας (για όσες εργάζονται) και στις επαφές τους με τον μη